

YANGI O‘ZBEKISTON SHAROITIDA YOSHLARNI BARKAMOL RUHDA TARBIYALASH VA ULARDA BADIY IJODKORLIKNI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI

Allayarova Marhabo.
O‘z-Fin. Ped.I. dotsenti

Annotasiya: Maqolada ta’lim sohamizdagi islohotlarimizda yoshlarimizni ma’naviy kamolotga choralash vazifalardan kelib chiqib ularni vatanparvarlik, insonparvarlik, o‘zligini anglash, o‘z mustaqil fikriga ega, insoniy qadr-qimmatni e’zozlaydigan ruhda tarbiyalash va bu ruhni ularning ijodiy faoliyatlariga singdirish masalasiga qaratilgan. Bunda yoshlarda ijodkorlik faoliyatini shakllantirish lozimligi tahlil qilingan. Ijodkorlik faoliyati - bu insonning o‘zi va atrofidagi o‘zgarishlarni anglab etishi, yangicha tafakkur qilish va o‘zligini namoyon qilishi, yaratuvchanligi asosida o‘z qobig‘idan chiqish qobiliyati ekanligi yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: ma’naviy kamolot, ijodkorlik faoliya, vatanparvarlik, insonparvarlik, o‘zligini anglash, o‘z mustaqil fikriga ega, insoniy qadr-qimmat, barkamol ruh, badiiy ijod.

THE IMPORTANCE OF EDUCATING YOUNG PEOPLE IN A HEALTHY SPIRIT AND FORMING ARTISTIC CREATIVITY IN THEM IN THE CONDITIONS OF NEW UZBEKISTAN

Annotation: The article focuses on the issue of patriotism, humanitarianism, self-awareness, educating them in the spirit of patriotism, humanitarianism, self-awareness, independent thinking, respect for human dignity, and inculcating this spirit in their creative activities based on the tasks of calling our youth to spiritual maturity in our reforms in the field of education. . In this, the need to form creative activities among young people was analyzed. It is explained that creative activity is the ability of a person to understand the changes in himself and his environment, to think in a new way and to express his identity, to come out of his shell based on his creativity.

Bugungi kunda mamlakatimiz dunyohamjamiyatiga intilmoqda, taraqqiyot sari bormoqda, olib borilayotgan barcha jabhadagi islohotlar, jarayonlar Yangi O‘zbekistonning yanada ravnaq topishi va yosh avlodning kelajagi, barkamol inson sifatida kamol topishiga qaratilgan. O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev “Yangi O‘zbekiston” gazetasiga bergan intervyusida Uchinchi Renessans va Yangi O‘zbekiston konsepsiyalari nimani anglatishi haqida so‘zlab, “Bugungi kunda butun xalqimizning qalbidan chuqur joy olgan, umummilliy harakatga aylanib borayotgan “Yangi O‘zbekiston” g‘oyasi zamirida ulug‘ ajdodlarimiz, umuman olganda, milliy tariximizda Birinchi va Ikkinchi uyg‘onish davrlariga asos solgan alloma bobolarimizning orzu-intilishlari va armonlari ham mujassam, desak, adashmagan bo‘lamiz... Hozirgi vaqtda mamlakatimizda yana bir muhim Uyg‘onish jarayoni kechmoqda. Shuning uchun “Yangi O‘zbekiston” va “Uchinchi Renessans” so‘zlari hayotimizda o‘zaro uyg‘un va hamohang bo‘lib yangramoqda, xalqimizni ulug‘ maqsadlar sari ruhlantirmoqda” [1], – deb ta’kidladi.

Ushbu maqsadlar sari ruhlantirishda yoshlarimizning ijodkorlik faoliyatining o'рни va roli muhim ahamiyatga egadir. Chunonchi so'nggi yilliklarda o'quvchitalabalar ruhiyatida ma'naviy, ijtimoiy, psixologik va fiziologik jihatlardan salbiy o'zgarishlar, emotsional-ruhiy muammolari yuz berayotgani kuzatilmoqda. Ularning bilim olishda ma'naviy saviyasi, ijodkorligi, fikrlash jadalligi, ijtimoiy kompetensiyalari, va irodaviy fazilatlarini ko'rsatkichlari pasaydi. Shu sababli ta'lim olishdagi kompetensiyasini oshirish, ijodiy faolliklarini oshirish va rag'batlantirish zarurati paydo bo'lmoqda, shaxsiy, intellektual sohada iqtidorga ega bo'lgan, badiiy qobiliyatli bolalarni tarbiyalash vazifasi yuzaga kelmoqda.

Shunga ko'ra olib borilayotgan ta'lim sohamizdagi islohotlarimizda yoshlarimizni ushbu maqsadlar sari ruhlantirish, ma'naviy kamolotga chorlash kun tartibidagi asosiy vazifalardan biridir. Yoshlarni vatanparvarlik, insonparvarlik, o'zligini anglash, o'z mustaqil fikriga ega, insoniy qadr-qimmatni e'zozlaydigan ruhda tarbiyalash va bu ruhni ularning ijodiy faoliyatlariga singdirish lozim. Ya'ni yoshlarda ijodkorlik faoliyatini shakllantirish ularni barkamol ruhda tarbiyalashning muhim omilidir. Albatta bu borada yoshlarni ma'naviy kamolotga chorlashga qaratilgan kitobxonlikka yo'naltirish chora tadbirlari amalga oshirilmoqda, lekin bu masalaning bir tomoni ekanligini e'tibordan chetda qoldirmasligimiz kerak.

Avvalo shuni ta'kidlash lozimki, ijodkorlik faoliyati - bu insonning o'zi va atrofidagi o'zgarishlarni anglab etishga doimiy ravishda tayyor turish, yangicha tafakkur qilish va o'zligini namoyon qilish asosida o'z qobig'idan chiqa olishidir. V.A.Engelgardt fikricha, «Ijod... - san'atning mohiyati. U xuddi shu darajada fanning ham mohiyatidir. Har ikki holatda insonning yaratish, ya'ni o'zligini namoyon qilish qobiliyati muhim. Ilmiy kashfiyot, xuddi san'at kabi, ijodkorning muayyan xususiyatlarini o'zida saqlab qoladi va keyingi hayoti davomida butun insoniyat boyligiga aylanadi». Biroq ilmiy ijod bilan badiiy ijod bir-biridan farq qiluvchi xususiyatga ega. Masalan, badiiy ijod insonning tasavvuri va hayotiy tajribasini tasvirlasa, ilmiy ijodda tabiatni bilish va uni o'zgartirish tajribasi obyektivlik tamoyili asosida umumlashadi. Shelling fikricha, ijodga sirlilik xos: «Yozuvchilar, shoirlar, musawirlar ijod jarayoni qanday ro'y berishini tushuntirib bera olishmaydi va bu bilan faxrlanishadi ham. Xuddi o'sha mutloq aql - Xudoning xohishi va ruhi yordamida ijod jarayoni ong nazoratidan qutuladi. Natijada «ilhom parisi» deb ataladigan sirli, ongsiz ijodiy kuch ruh uchun badiiy yaratuvchilik vazifasini bajarishga kirishadi» [2].

Ijodiy jarayonni Aflotun «ruhlanish» va «ilohiy kuch» tushunchalari bilan izohlashga intiladi. Uning fikricha, «Shoir san'ati va bilimi bilan ijod qilmay, balki ilohiy quvvatdan ijod qiladi». Shunday qilib, faylasuf shoirona ijodni mistik nazariya orqali rivojlantiradi. Bu nazariyaga binoan musavvir bexosdan (beixtiyor) telbaga o'xshab ijod qiladi. Bu ijodiy akt o'z-o'zicha aqldan yiroq xarakterga ega. Musavvir va shoir o'zlari nima qilayotganlarini bilmay ijod qiladilar. Shuning uchun ham mutafakkir «Haqiqiy ijod ilohiyliksiz bo'lmaydi», degan xulosaga keladi. Aristotel esa «Inson dunyoning eng yaxshi ijodidir», degan g'oyani ilgari suradi. Shuningdek, u o'zining «Poetika» asarida badiiy ijodning me'yoriy qonunlarini falsafiy jihatdan tahlil qiladi. Aristotel san'atning borliqdagi imkoniyatini faol, ijodiy yuksak badiiy mahorat bilan ifodalashda ko'radi. Uning fikricha, «Shoirning vazifasi haqiqatan bo'lib o'tgan voqea haqida emas, balki sodir bo'lishi mumkin bo'lgan, demak bo'lishi ehtimol

tutilgan yo bo‘lishi zarur bo‘lgan voqea haqida sozlashdir»[3]. Aristotelning fikricha, ijodiy jarayon insonning subyektiv faoliyati bilan bevosita bog‘liqdir. Shu ma’noda, ijodiy jarayonni aql yordamida ham bilish, anglash mumkindir.

Markaziy Osiyo mutafakkiri Abu Nasr Forobiy kuchga ega bo‘lmagan o‘ninchi aql o‘z navbatida yagona aql va yagona ruhni ijod qilishini ta’kidlab o‘tadi. Mutafakkir har ilm va aytilgan gap, sodir bo‘lgan narsa va yog‘du farishtadandir, deb biladi. Shuning uchun insoniy aql kuch-quwat jihatdan o‘zida farishta tabiatiga egadir. Ikki tomonlama vaziyat, ya’ni amaliy va nazariy aql vositasida ikki xil “surat”ga ega bo‘lgan insoniy aql “yerdagi farishtalar”, deb ataladi. Ruhlar taqdirining siri bundan boshqa narsa emas. Nazariy aql to‘rt taraf lama holat vositasida farishta aqli bilan yoki faol aql bilan qo‘shiladiki, uni muqaddas aql, deb ataydilar. Muqaddas aql o‘zining eng oliy bosqichida o‘sha mumtoz payg‘ambarlik aqlidir.[4] Darhaqiqat, Forobiyning bu fikri ijod manbai aql ekanligiga ishoradir. Chunki Olooh faqat insonga ato etgan aqldan ijodiy foydalanish bir tomondan shaxsni ma’naviy-ruhiy kamolotga undasa, ikkinchi tomondan uning ijodi natijalari jamiyat rivojiga ham ta’sir qiladi. Ibn Sino o‘zining “Risolate Hay ibn Yaqzon” (“Yaqzon o‘g‘li Hay, ya’ni Tirik o‘g‘li Hayot haqida risola”) nomli risolasida insonning ijodiy imkoniyatlari yoritadi.[5].

Shunga ko‘ra aytish mumkinki, badiiy ijod insonni ma’naviy borlig‘ini mahsuli sifatida noyob iste’dodining namoyon bo‘lishi, ijodiy mahsulining “insayt” holatida yuzaga kelishi, “Ong usti” jarayonida sodir bo‘lishidir. Ijodkorning ruhan va botinan etukligida ma’naviy yuksak qadriyatlar, san’an asarlarining yuzaga keladi.

Inson - har qanday ijodiy harakati orqali jamiyatning haqiqiy a’zosi bo‘lishi, o‘zligini anglashi, ma’naviy etukligi, teranroq fikrlashi, ruhini esa balandroqqa ko‘tariladi. Shu ma’noda, badiiy ijod bu alohida faoliyat bo‘libgina qolmay - ijodkorning yashash usuli, ma’naviy borlig‘ining yuksak shakli hamdir. Demak, har qaysi davrda buyuklarning buyukligi ularning badiiy ijodiy faoliyatda serharakat va faol bo‘lishi, ma’naviy-ruhiy etukligi, yuksak axloqiyliqi, ilohiy voqelik bilan tutashuvi mahsuli deb aytish mumkin.

Yuqoridagi fikrlardan xulosa chiqarish mumkinki, bugungi kunda yangi O‘zbekiston sharoitida yoshlarni barkamol ruhda tarbiyalash va ularda badiiy ijodkorlikni shakllantirish mamlakatimizda bunyodkorlik ishlarini, uchinchi Renessans avlodlarini yuzaga kelishiga imkoniyatlar berish lozim, ulargina ma’naviy-ruhiy etuklik bilan boy ma’naviy qadriyatlar, ilm-fan va san’atni rivojlantirishga, vataparvarlik, insonparvarlik g‘oyalarini tarannum etuvchi kuch bo‘lib hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev “Yangi O‘zbekiston” gazetasiga bergan intervyusi <https://www.gazeta.uz/uz/2021/08/17/renaissance/>.
2. Gegel Georg Vilgelm Fridrix. Estetika. V 4 -tomax. Tom 3. - Moskva: Iskusstvo 1971.-624 s.
3. Aristotel. Poetika. Toshkent. 1980, 112- b.
4. Forobiy Abu Nasr Fozil odamlar shaxri. - Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi, 1993.
5. Abu Ali Ibn Sina. Izbrannoe V 2-x tomox . Vostochnaya filosofiya (al- Xikma al - mashrikina) Rukovodstvo po filosofii (Kitab al - xidaya) Traktat ob opredeleniyax

(ar-Risala fi-l-xudud) Traktat ob ʻetike (ar-Risala fi-l-axlak) . Dushanbe - Ashgabat.:
Культурный центр Посольства ИРИ в Туркменистане - 2003,185.S. S-17.